

הדרך היומיומי

עלון יומי ללומדי הדרך היומיומי יו"ל ע"י מדרשית הדרך היומיומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף עא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדרך

האם לא היו בית המנוגע?

הגמ' הביאה כמה דינים שחלק מהתנאים אמרו שלא היה ולא עתיד להיות ונכתב לדרוש ולקבל שכר, בן סורר ומורה, עיר הנדחת ובין המנוגע. (החתי"ס בביאורו על התורה מביא לגבי בן סורר ומורה, שלא בהכרח שרבי יונתן חלק ואמר שהיה בן סורר ומורה כדונו וככל ענינו, אלא דעת רבי יונתן שאם היה נהרג בן סורר ומורה בלא כל ההלכות הנצרכות לכך היה יכול להיות נגרם חילול ד', שהיה צד שיחזור בתשובה וכו', לכך מצד אחד התורה כתבה את יסוד הדין שירדה לסוף דעתו וכו', מאידך ריבו בו הלכות שלא יהיה במציאות. ומה שאמר רבי יונתן שישב על קברו של כהן בן סורר ומורה, היינו שהיה אדם שגנב אכל ושתה וכו' ככל דברי רב היו חסרים בו התנאים, וסופו גילה על תחילתו שהיה ראוי בדין בן סורר ומורה כמעשה אבשלום וכד'. וזה אמר רבי יונתן וישבתי על קברו שהיה ראוי לו למות בעודו קטן.)

לגבי בית המנוגע לכאורה למדנו בסוגיא בהוריות שכן היה, אמנם לא נזכר שם אם היה כפי כל ההלכות, וביותר שם נראה שהיה לצדיקים ולא מחמת עוון הלשון. הגמ' בהוריות (י, א) "אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם בשורה היא להם שנגעים באים עליהם דברי רבי יהודה". והוא מדברי התורה (ויקרא יז, לד) "כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם". ביאר רש"י (שם) בשם מדרש רבה, בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמורים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותץ הבית ומוצאן. ביאר הרא"ם, שבנגעי אדם מבואר "ונגע צרעת כי תהיה באדם", היינו שכל ענין הנגע הוא לא רצוי, אך אם האדם חטא יהיה עונשו וכפרתו ע"י נגע, לכך נאמר "כי תהיה באדם". אך בנגעי בתים מבואר "ונתתי נגע צרעת" יש ענין להקב"ה שיש נעה, והביאור כאמור שיש כאן בשורה לעם ישראל שימצאו את המטמוניות.

תמה בעל התולדות יצחק, הדין בנגעי בתים שחזר הנגע וכו' שצריך לנתוץ את הבית וכו', א"כ מה בשורה טובה יש כאן, יש הפסד וכו' (ועי' בט"ז להלן). ביאורו מעט ארוך ודרוש בההלכו בפנמיות התורה, וביאר את שורש הענין, אולם קודם נקדים את שאלת בעלי התוס' על התורה, תמהו, אם כביאור שהביא רש"י בשם המדרש שהיה ענין לקדוש הברך הוא להביא נגעי בתים לתועלת עם ישראל שימצאו את המטמוניות, מה הענין בנגעי בגדים, וביאורו, שאפשר שמצאו עם ישראל בגדים ולא ידעו אלו בגדים אסורים בהנאה מחמת שהשתמשו בהם לעבודה זרה, ובאלו באו הנגעים.

מייסד התולדות יצחק, כל דבר בבנינו צריך שיהיה יסודו על אדני הקדושה ומעשה לשם הקב"ה, ובלא זה בזה הבית תחסר השכינה היא יוכל בעל הבית להתרומם לדרגת רוח הקודש. האמורים והכנעניים היו יושבי הארץ בנו ביתם לשם ע"ז, כאשר באו עם ישראל ומוצאו את בתיהם, הרי יש בבית פסול מעקר, שנבנה לא לשם עבודת ד', לא לשם מי שאמר והיה העולם, אלא לשם עבודה זרה, הקב"ה ברוב טובו וחסדו רצה שישבו ויקדשו את ביתם, לכן בא הנגע שיש בו תועלת כאמור לנושא המטמון, אך יש בו תועלת שינתצו את הבית ויבנוהו מאבנים חדשות לשם שמים.

בט"ז בביאורו על התורה, הביא שיש מקשים הרי מבואר בגמ' בערכין שנגעי בתים באים בעוון צרות עין, א"כ איך מתיישבים הדברים עם מה שאמרו בשורה היא להם וכו', וביאר הט"ז, ודאי הנגע של בתים בא מחמת עבירה, אלא שזה חסד הא-ל יתברך שאפשר שלפעמים ימשך טובה מן העונש דהיינו שימצא מטמון, וזהו נכלל בלשון חכמים טובה מעין רעה וזו היא הבשורה. עתה מובנים דברי הש"ס לפנינו שביארו שיכול לומר מזמן האמורים היו, שכפי המבואר שהאמורים היו מטמוניות אוצרות, ושורש הדבר שלעתיד שיבואו ישראל לארץ יגלו את אותם מטמוניות.

אך כאן הפלא הוא, אם כמבואר היו נגעי בתים כדי שימצאו עם ישראל את האוצרות, דבר זה כבר היה בשעתו בזמן כניסתם לארץ, מאידך בגמ' בב"מ כו' אנו מוצאים שמי שמצא בכותל ישן הרי זה של המוצא כיון שהוטמן מהאמורים. נכון שביארו הראשונים הרא"ש ועוד כאמור למעלה שאין הכוונה בדווקא שיהיה מוכח מזמן האמורים, והוא הדין בכל בית ישן שאין ידוע מי יבאו וכו', אולם שורש הענין טעון הבנה מדוע הזכירה הגמ' את ענין האמורי, וכפי שביארנו הם הטמינו מטמוניות ויש למוצא לטעון שהחפץ הוא מאותו זמן, אבל שוב צריך להשכיל הרי דבר זה היה בשעתו ומה לנו עתה ולענין זה.

אך לאורך ביאורו של הכלי יקר מתבאר, שאף למשך הדורות יכול אדם למצוא מטמון מזמן האמורי, אמת שהתחלקה הארץ ליושביה כפי המבואר בפרק יש נוחלין, ואמת בשורה היא לעם ישראל שהקב"ה יתן נגעים בבית וכו', אך לא לכל בעל הבית טעון הגיע הטובה שימצא את האוצר הטמון מזמן האמורי, ואפשר שבמשך הדורות יהיה אדם שגיע לו אוצר וימצא אף הוא את המטמון שהטמינו האמורים, לכך מובנים מאוד דברי בב"מ שהמוצא יכול לטעון שהוא מצא את החפץ שהוטמן בעבורו במיוחד מזמן האמורים וכך גזרה חכמתו יתברך שעתה הוא ימצא. (ועי' מה שהארכו בנושא בעיונים על הדרך ב"מ כו.)

אלא וימשך אחר זה. וכן גם נוב משל אחרים אפילו שלא חושש שיחשדו בו שגנב מ"מ לא מצוי. וכן גם נוב של אחרים ואכל ברשות אביו, לא שכיח ומפחד מאביו, ולכן מתחייב רק בשכית ואינו מפקד שאז חושש שימשך.

נושא: חיוב בסו"מ, דינו. השתנה גופו.

חיובו של בן סורר ומורה רק באופן שגנב משל אביו ואכל במקום אחר ברשות אחרים, לדעת רבי יוסי צריך לנגוב מאביו ומאמו.

מבארת הגמ', אפילו שממון אביו מוזמן אצלו לניבת, מ"מ חושש לאכול ברשות אביו ואל ימשך אחר זה. וכן גם נוב משל אחרים אפילו שלא חושש שיחשדו בו שגנב מ"מ לא מצוי. וכן גם נוב של אחרים ואכל ברשות אביו, לא שכיח ומפחד מאביו, ולכן מתחייב רק בשכית ואינו מפקד שאז חושש שימשך.

בדעת רבי יוסי שצריך לנגוב אף מאמו, איך יתכן שיהיה לאמו הרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, א. ביאר רבי יוסי ברבי חנינא בסעודה המוכנה לאביו ואמו, ומבארת הגמ' שהכוונה לדמי סעודה שהרי אמר רבי חנן מולדה בשם ר"ה שמתחייב רק באופן שקנה בידו. ב. הקנה אדם את מנת לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה.

יידון בבן סורר ומורה רק כאשר אביו ואמו חוצים, אולם אם אחד מהם ממאן שישקל אינו נידון. לדעת רבי יהודה אם אמו אינה ראויה לאביו אינו נידון. מבארת הגמ' שכוונת רבי שיהיה דומה לאביו ואמו בקול במראה ובקומה, ואם לא אינו נעשה בן סורר ומורה, משום שהתורה אמרה "אינו שומע בקולנו" ואם צריך קול שווה, צריך אף גובה ומראה. והביאה הגמ' ברייתא המתבארת לפי שיטת רבי יהודה, "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב, וי"א קשיטת רבי שמעון שאמר מפני שאכל בשר ושתה יין וכו' מוציאים אותו אביו ואמו לבית הסקילה, אלא לא היה ולא עתיד להיות ונכתב כדי לדרוש ולקבל שכר. מאידך אמר רבי יונתן ראיתי בן סורר ומורה וישבתי על קברו.

על זו הדרך יש בברייתא על עיר הנדחת שלא הייתה ולא עתידה להיות, ומבארת הגמ' כשיטת ר"א שאמר שאם יש בעיר אפילו מזוזה אחת לא תהיה עיר הנדחת, שנאמר "ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחבה ושרפת באש" ולא שייך לקיים את הדבר במקום שיש מזוזה שנאמר "לא תעשון כן לד' אלוקים". מאידך אמר רבי יונתן ראיתי עיר הנדחת וישבתי על תילה.

על זו הדרך נאמר לגבי בית המנוגע, שלא היה ולא עתיד להיות, מבארת הגמ' כשיטת רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר שאין הבית טמא אלא עד שהנגע יהיה במקום המפגש של ב' קירות ויהיה אורכו ב' גריסים, חצי על זה וחצי על זה ועל כל קיר גריס על גריס במדויק, ולמד ממה שנאמר בפסוקים קיר ונאמר קירות, א"כ הכוונה במקום המפגש של קיר לקירות. מאידך אמר רבי אלעזר ברבי צדוק היה מקום בתחום עזה שנקרא חורבה נגועה. אמר רבי שמעון איש כפר עכו שהלך למקום מסויים והיו מציינים מקום פלוני ואמרו שיש שם אבנים מנוגעות שפינו לשם.

ותפשו בו בפני ל' ביאר אבין אגמ' שמתרים בו בפני ב' עדים, ואם לא שמע מביאים אותו לפני ב"ד של ג' ומלקים אותו, המקור למלקות בבן סורר ומורה ביאר רבי אבהו שלוחמים ממוציא שם רע. גם חזר וקלקל דנים אותו בב"ד של כג' ואינו נסקל עד שיהיו שם הדיינים הראשונים שנאמר "ואמרו אל זקני עירו בנונו זה" כלומר זה שלקה בפניכם. וממה שנאמר "זה" ולא נאמר "הוא", דרשו מכאן אף את הדרשה הנזכרת שלא יהיו סומין.

אם ברח לפני שנגמר דינו, ואח"כ גדל והקיף זקן התחתון אין דנים אותו בבן סו"מ. ואם ברח לאחר שנגמר דינו, נסקל.

אמר רבי חנינא בן נח שבירך את ד' והתגייר, פטור הואיל והשתנה דינו השתנה מיתתו. ורצו להוכיח מדין המשנה של בן סורר שהשתנה. ודחו שהסיבה בבן סורר שפטור אם השתנה גופו זה מחמת שאם עתה יעשה כמעשה בן סורר לא יתחייב. ואין להוכיח שלא כדברי רבי חנינא מן סורר שנגמר דינו והשתנה גופו שממיתים אותו, כיון שנחשב לאדם מת.

בן נח שהרג את חברו ובה על אשת איש של גוי, והתגייר פטור. ואם עשה כך לישראל ובא על אשת ישראל והתגייר חייב, ולא אמורים שפטור משום שדינו השתנה שצריך עדים והתראה, אבל מיתתו לא השתנה. ומבארת הגמ' שמדובר שבה על נעה המאורסה שדינה בסקילה, שאם מדובר על אשת איש, הרי בזמן שהוא גוי חייב סייף, ובישראל חנק. וזוהה הגמ' שבלשון הברייתא מבואר בדומה לאשת בן נח ואין הכוונה לאורסה, אלא בבא על ישראלית והתגייר נשאר בחיובו משום שכאשר היה גוי המתחייב סייף שהיא מיתה חמורה מנוק, לכן נשאר דינו במיתה, אבל אם היה הפוך היינו נשאלת שיהתגיר מיתתו חמורה, לא היו דנים אותו לחיוב. ור"ש שסבר שחנק חמור יותר, יסבור כדברי תנא דבי מנשה שכן נח תמיד נהרג בסייף. ואשת איש מובן שכן נח וישראל שניהם בחנק. ורובצ' בעודו בן נח בחנק, ומשנתגייר בסייף, מבארת הגמ' שלדעת ר"ה שכן חנק חמור לכן נשאר עליו החיוב מיתה.

רצו להביא איש רבי חנינא ששינוי גופו שינוי בדין, ממה שנערה המאורסה שזינתה ואח"כ בגרה והעמידו אותה לדין, דינה בחנק כיון שהיא בוגרת, מוכח שבשינוי הגוף משתנה הדין. וזוהה הגמ' שאמר רבי יוחנן שצריך לומר ולגרוס שדינה בסקילה.